

Vizsgálatunk alapvető célja az volt, hogy megállapítsuk, milyen hatással voltak az EU-tagsággal elérhetővé váló támogatások az üzemelés gazdasági színvonalára.

Magyar Juhászat és Kecsketenyésztés

Szerkeszti
a szerkesztőbizottság
29. évfolyam
2020/7

A szerkesztőbizottság tagjai: **Dr. Jávor András**, egyetemi tanár, a Juh Terméktanács elnöke, **Bátor Árpád**, a Juh Terméktanács elnökhelyettese, **Dr. Kukovics Sándor**, a Juh Terméktanács ügyvezető igazgatója, **† Dr. Békési Gyula**, a Juh Terméktanács nyugalmazott ügyvezető igazgatója
Szerkesztette: **Avar László**

A juhágazat gazdasági elemzése

A kiskérődző-ágazat főtermék-kibocsátásának elemzését mutattuk be a Magyar Juhászat és Kecsketenyésztés 2020. áprilisi, májusi és júniusi számaiban. Jelen munka keretében az Agrárgazdasági Kutató Intézet tesztüzemi rendszerében szereplő juhtartó gazdaságok adatainak ökonómiai elemzésével a juhtartás, juhtermék-előállítás bevételeinek, költségeinek és gazdaságosságának alakulását vizsgáljuk 2003 és 2018 között.

Vizsgálatunk alapvető célja az volt, hogy megállapítsuk, milyen hatással voltak az EU-tag-sággal elérhetővé váló támogatások az üzemelés gazdasági színvonalára

Előző vizsgálataink eredményeiből egyértelműen kitűnt, hogy a juhágazat egy főtermékűvé vált az utóbbi évtizedekben, emellett egyetlen piac határozta meg a kivitelét (jóllehet az utóbbi években tényleg több kiviteli célpiacunk lett), és meghatározó mértékben függ az exportpiacoktól, az elősúlyban ott elérhető bevételektől, azaz tevékenysége alapvetően exportfüggő.

A juhágazat juhtej-kibocsátása meglehetősen korlátozottá vált az elmúlt évtizedek változásai miatt, az anyajuh-állomány mintegy 8 százaléka a tejtermelését hasznosítja. Ezzel szemben – a néhány száz szőrös, illetve vedlő gypjas állatot nem számolva – minden egyed termel gypjút, aminek piacot keresnek a termelők, csak hogy az utóbbi 1,5-2 évben meglehetősen korlátozottá vált e termék értékesíthetősége.

Az EU-csatlakozással a különböző terület alapú támogatások mellett egy közösségi támogatás vált elérhető a juhtartók számára, ami érdemben befolyásolja az ágazat működésének gazdaságosságát, az anyajuh-támogatás.

A vizsgálatok alapja

A hazai juhászat gazdasági adataiból készített adatbázist érzékenységvizsgálatoknak vetettük alá. Alapadatokként a Tesztüzemi Ágazati Adatok alapján az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) Ágazati Költség- és Jövedeleminformációs Osztálya által készített számításokat használtuk, továbbá a Kukovics Sándor és munkatársai által a KSH- és a NÉBIH TRACES-adatbázisok elemzése alapján a juh-kecske ágazat export-import egyedszámra vetített adatait, havi, illetve éves bontásban. Vizsgálatainkhoz felhasználtuk továbbá a Kukovics Sándor által az EU Juhhús- és Kecskéhús-előrejelző Munkabizottsága számára készített félévenkénti jelentéseket, amelyeket az

AKI (Stummer Ildikó), a KSH (Tóth Péter) és a Juh Terméktanács (Kukovics Sándor) együttműködve hoztak létre, és amelyek az AKI, a KSH, a JTT és a Magyar Juh- és Kecsketenyésztő Szövetség 2003–2018 közötti adataira épülnek.

Elemzésünk fő vonalát az AKI Ágazati Költség- és Jövedeleminformációs Osztályán, a Tesztüzemi Ágazati Adatok éves összesítései jelentették, amely adatok rendelkezésünkre bocsátását ezúton is köszönjük! Tekintettel arra, hogy területi korlátok miatt a teljes elemzés és eredményeit nem tudjuk ismertetni a lapban, csak a meghatározó részleteket emeltük be a jelenlegi dolgozatba.

Költségelemzések

A 16 év átlagából először is kiválasztottuk a teljes termelési költség 80 százalékát meghatározó elemeket: a takarmányozási költséget (T), a munkabéreköltséget (M), a tenyészállatok értéksökkenésének értékét (TÉcs), valamint az állategészségügyi költségeket (Áe). A többi költségelem – pl. általános és gazdasági általános költségek stb. – elemzésére most nem térünk ki.

A 16 éves periódus rendelkezésre álló adatait standardizáltuk (ehhez megfelelő képleteket dolgoztunk ki), hogy összehasonlíthatóak legyenek az elemzésben: a takarmányozási költség, a munkabéreköltség, a tenyészállatok éves értéksökkenése, valamint az állategészségügyi költségek éves átlaga százalékban van megadva.

Az érzékenységvizsgálatok

Az érzékenységvizsgálatok keretében – az átlagok százalékos értékének meghatározását követően – a fenti négy kategóriában kiszámítottuk az egyes kategóriák minimum és maximum százalékos értékeit, hogy meghatározzuk milyen és mekkora intervallumban mozoghattak az egyes kiválasztott költségtényezők százalékos adatai a vizsgált időszakban. Megfelelő képletek kidolgozásával meghatároztuk a minimális és maximális kategória-hatás százalékos értékeit, és az elemzésükre szimulációs modell dolgoztunk ki.

Az érzékenységvizsgálatot mind a négy kategóriában (T, M, TÉcs, Áe) külön-külön elkészítettük. A közölt módszertani megközelítéssel kimutattuk a takarmányozási, a munkabéreköltség, a tenyészállat-értékkülönbözet és az állategészségügyi költségek változásának hatásait. Az elkészített determinisztikus szimulációs modell

ugyanakkor az összes tényező egyidejű és különböző szintű százalékos változásának elemzésére is alkalmas, amellyel a ceteris paribus-elv nélkül tetszőleges variációk kiszámíthatók.

A bevételek elemzése

A költségelemzésben bemutatott metodika alapján először rögzítettük a bevételeket meghatározó tényezőket. Ezek közül a bárány-, a növendékjuh-, a gypjúértékesítést, valamint a támogatásokból származó bevételeket elemeztük. Tekintettel arra, hogy a vizsgált gazdaságok elenyésző hányadának származott bevétele tejtermelésből, e bevételi forrás elemzésétől és az egyéb, még kisebb bevételi források elemzésétől jelen vizsgálatban el kellett tekintenünk.

Jelen esetben a támogatási források (jogcímek) közül csak az egy anyajuh után igényelhető támogatások éves összegét vehettük figyelembe, a területalapú támogatások hatását nem.

Ezt követően minden évre meghatároztuk a főbb bevételi elemek éves átlagából képezett megoszlási viszonyszámokat, megfelelő képletek kidolgozásával és alkalmazásával: a bárányértékesítésből, a növendékértékesítésből, a gypjúértékesítésből, valamint a támogatásból származó bevételek éves átlagai százalékos értékben.

Az átlagok alapján mind a négy kategóriában meghatároztuk az egyes bevételi elemek minimum- és maximumértékét. A 16 év átlagaihoz képest az egyes évek minimum- és maximum-intervallumban történő változtatásával elemeztük az egyes tényezők hatását a teljes termelési értékre. Ezzel egyidejűleg vizsgáltuk, hogy a tényezők miként hatnak a sokaság minimum-, illetve maximumértékeire. Paralell kimutattuk azokat a járulékos hatásokat, amelyek mérvadóak lehetnek gazdasági döntések alátámasztására, valamint mélyebb szakmai-tudományos vizsgálatok továbbvitelére.

Az ágazati eredmények értékelése

A bevételek (termelési érték) és a kiadások (termelési költség) éves átlagszámaihoz viszonyítva kimutattuk a juhászati ágazat eredményét éves bontásban. A támogatást a teljes bevételtől különválasztva meghatároztuk a támogatással és a támogatás nélkül elért ágazati eredményt. Kimutattuk, hogy a termelési értéket befolyásoló tényezők a 16 év átlagában milyen arányban befolyásolták a teljes bevételt.

Fedezeti számítások

A bevételekre ható tényezők ismeretében megvizsgáltuk, mely területeken lehetséges az ágazati eredmény javítása, ami **elsődlegesen a termelől alapszik, és nem a szabad piaci mechanizmuson**. Ennek megfelelően fedezeti számításokat végeztünk, amelyekkel azt vizsgáltuk, hogy legalább mekkora százalékkal kellene növekednie a bevételeknek – külön kiemelve a szaporulati mutatót –, hogy az ágazat ne legyen veszteséges (támogatással vagy anélkül). A fedezeti számításához heurisztikus megközelítést alkalmaztunk.

A bevételek 70 százalékát a bárányértékesítésből realizálja az ágazat. Az értékesítés három saroktényezője határozza meg az egy anyára jutó bárányok utáni bevételt: 1) az értékesített bárányok száma (egyed), 2) a bárányok átlagos testtömege (kg/egyed), valamint 3) a bárányok értékesítési ára (Ft/kg vagy EUR/100 kg vte). A három tényező szorzatösszege adja a bárány értékesítésből származó egy anyára jutó bevételt.

Az árbevétel sajátossága, hogy az a tényezőszorzatok eredménye. Ez azt is jelenti, hogy bármelyik tétel százalékos változása a teljes árbevételre ugyanolyan hatással lesz. Ennek ismeretében az egy anyára jutó bárányszám százalékos értékét alapul véve mind a 16 évben megvizsgáltuk,

hogy az elmúlt években legalább hány százalékkal kellett volna növelni a bárányszaporulatot, hogy az ágazat ne legyen veszteséges. Mivel a bárányok eladáskori tömege adott, a bárányok értékesítési árát pedig nem tudja befolyásolni a termelő – a kereslet és kínálat határozza meg –, így az egyetlen dolog, amit egy termelő befolyásolni képes, az az egy anyára jutó bárányok száma, vagyis a bárányszaporulat.

A fedezeti bárányszaporulat meghatározása a következő elemekből állt össze:

- teljes termelési érték (TÉ) (Ft/anya),
- a bárány értékesítésből egy anyára eső bevétel (Ft/anya), a bárányok átlagos értékesítési súlya (kg/egyed),
- a bárányok átlagos értékesítési ára (Ft/kg),
- az adott év bárányszaporulata (anyajuh/üzem/átlagos főtermék-kibocsátás (bárányegyed/üzem),
- bárányszaporulati igény (%),
- teljes termelési költség (TK) (Ft/anyajuh).

Ahol a TÉ fedezte a TK-t, ott nem merült fel a fedezeti bárányszaporulat igénye. Csak ott határoztuk meg a bárány szaporulati igény százalékot, ahol a termelési költség nagyobb volt a termelési értéknél. Ez utóbbi százalékos értéket minden évre kimutattuk, támogatás igénybe vételével és támogatás nélkül is. A számítást iterációs módon végeztük, illetve határoztuk meg.

A vizsgálatok eredményei

A kiválasztott tényezők változásai

A kiválasztott tényezők meglehetősen érdekesen változtak a vizsgált 16 év során (2003–2018), de egyértelműen megállapíthattuk, hogy minden vizsgált elem intenzíven emelkedő trendet követett. Az időszak éves átlagköltségeit és -bevételeit az 1. táblázatban mutatjuk be részletesen, az AKI adatai alapján.

Az egy anyajuhra jutó teljes **termelési érték** a vizsgált időszakban 16 432 Ft/anyajuh értékről indult, amit erős évenkénti hullámzást követett ugyan, de emelkedő volt a tendenciája, és 2015-ben érte el csúcspontját (36 935 Ft/anyajuh). Ezután, fokozatosan csökkenve, 2018-ra 32 274 Ft/anyajuh értékre esett vissza.

A **bárányok átlagos éves értékesítési átlagára** 598,01 Ft/kg értékről indult. Éves szinten 15-18 százalékos hullámzással 2015-ben érte el csúcspontját (836,43 Ft/kg), majd a következő 2 évben fokozatosan visszacsúszott, és 2018-ban 831,33 Ft értékben „állapodott meg”.

A **növendék juh értékesítési átlagára** 491,80 Ft/kg értékről indult, 2012-ben érte el csúcspontját (782,53 Ft/kg), majd évenként 5-10 százalékos hullámzással 612,45 Ft/kg értéket mutatott 2018-ban.

1. táblázat: Az anyajuhtartás, báránynevelés költsége és jövedelme a meghatározó ártermelő gazdaságokban

Sorszám	Megnevezés	Mértékegység	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1.	Termelési érték	Ft/anyajuh	16 432	17 916	21 191	21 055	20 130	19 778	20 405	23 655	23 690	30 446	29 177	33 917	36 935	36 251	34 765	32 279
2.	A bárány értékesítési átlagára	Ft/kg	598,01	581,62	637,89	657,01	626,66	586,66	624,47	649,52	816,85	796,87	785,92	832,15	836,34	810,48	796,78	831,33
3.	A növendék juh értékesítési átlagára	Ft/kg	491,80	459,93	427,04	470,79	492,27	495,86	510,50	609,08	646,58	782,53	629,60	606,08	584,49	639,01	693,02	612,45
4.	A gyapjú értékesítési átlagára	Ft/kg	144,29	160,05	116,88	99,95	106,26	130,70	100,22	180,57	240,64	249,01	215,34	220,30	275,55	289,06	262,31	329,24
5.	A tej értékesítési átlagára	Ft/l	158,38	114,51	138,87	0,00	384,99	215,43	256,99	188,46	234,25	200,00	217,32	256,35	190,33	165,00	180,00	n.a.
6.	Közvetlen állami támogatás	Ft/anyajuh	1 385	1 483	1 296	1 155	1 967	2 355	2 497	2 885	3 049	3 485	5 429	5 610	7 205	7 723	7 740	7 260
7.	Az ágazat egyéb bevételei	Ft/anyajuh	0	0	0	0	124	10	0	0	0	0,00	0,00	0,00	160,70	0	151	0
8.	Az ágazat összes árbevétele	Ft/anyajuh	13 545	14 365	17 408	17 829	16 935	14 979	16 721	18 553	18 209	23 072	18 953	24 406	23 342	23 823	23 315	28 729
9.	Tenyészállatok értéksökkenése	Ft/anyajuh	1 618	1 849	2 001	1 669	1 716	2 368	1 906	1 912	1 652	1 548	1 617	2 296	2 331	2 488	2 531	2 145
10.	Takarmányköltség összesen	Ft/anyajuh	13 815	11 733	10 717	10 120	12 681	12 185	13 349	12 567	14 405	15 630	16 107	16 054	16 381	15 049	13 765	16 446
11.	ebből: saját termelésű abraktakarmány	Ft/anyajuh	3 482	2 840	2 285	2 450	2 832	2 572	2 881	2 720	4 053	3 770	3 336	2 904	3 525	3 089	3 005	3 479
13.	vásárolt abraktakarmány	Ft/anyajuh	2 562	2 301	2 586	2 344	2 866	3 999	2 619	3 441	3 926	4 091	4 805	5 222	4 266	4 049	3 769	5 275
14.	saját termelésű tömegtakarmány	Ft/anyajuh	3 294	3 514	2 828	2 558	2 927	2 918	3 821	3 616	4 035	4 590	4 724	4 421	5 476	5 774	4 699	4 796
15.	vásárolt tömegtakarmány	Ft/anyajuh	4 435	2 942	2 840	2 698	3 984	2 610	3 748	2 720	2 243	3 132	3 202	3 479	3 084	2 078	2 029	2 766
16.	egyéb takarmányok	Ft/anyajuh	41	136	177	70	73	86	280	69	147	47	39	27	30	60	263	129
17.	Állategészségügyi költség	Ft/anyajuh	560	753	962	726	825	965	865	1 237	724	1 051	1 359	1 357	1 601	1 578	1 562	1 682
18.	Természetes-és mesterséges termékenyítés költsége	Ft/anyajuh	2	31	117	29	31	2	115	19	33	78	34	12	922	76	2	2
19.	Teljesítmény vizsgálat költsége	Ft/anyajuh	24	62	26	24	16	12	13	27	15	39	68	7	0	3	7	0
20.	Közvetlen marketing költség	Ft/anyajuh	97	49	23	65	93	96	69	10	0	10	0	0	0	0	1	0
21.	Közvetlen biztosítási költség	Ft/anyajuh	21	107	55	119	53	10	91	76	51	96	160	87	73	111	61	27
22.	Egyéb közvetlen változó költség	Ft/anyajuh	642	954	2 019	1 440	1 813	1 349	1 484	1 461	1 494	1 249	1 399	1 216	1 636	2 140	1 335	1 799
23.	Közvetlen változó költség összesen	Ft/anyajuh	16 780	15 537	15 920	14 192	17 227	16 987	17 893	17 309	18 373	19 700	20 743	21 029	22 944	21 444	19 265	22 101
24.	Gépköltségek (változó)	Ft/anyajuh	239	307	601	495	773	524	616	911	930	1 035	1 147	1 007	1 012	1 178	1 347	1 141
25.	Fenntartó tevékenységek költsége	Ft/anyajuh	61	28	23	44	39	38	38	46	73	33	40	99	80	61	45	103
26.	Idegen gépi szolgáltatások költsége	Ft/anyajuh	14	17	42	5	22	21	49	22	13	44	6	10	36	29	21	8
27.	Munkabér	Ft/anyajuh	2 115	1 625	1 897	2 224	2 140	2 525	2 436	2 202	2 427	3 145	3 102	3 047	3 255	3 917	4 570	4 521
28.	Munkabér közterhei	Ft/anyajuh	627	452	566	679	695	879	779	721	617	815	860	865	924	1 177	1 146	874
29.	Értéksökkenési leírás	Ft/anyajuh	338	519	409	608	718	890	774	1 045	721	1 018	958	1 014	1 198	1 090	1 259	1 180
30.	Egyéb költség	Ft/anyajuh	443	227	28	2	3	0	98	95	72	143	131	70	70	117	128	21
31.	Tevékenység általános költsége	Ft/anyajuh	826	656	975	465	406	617	540	496	263	361	464	455	505	615	824	525
32.	Gazdasági általános költség	Ft/anyajuh	400	749	1 223	890	828	909	1 389	1 425	913	1 341	979	975	1 005	1 156	901	1 071
33.	Termelési költség összesen	Ft/anyajuh	21 842	20 118	21 685	19 605	22 851	23 389	24 612	24 272	24 403	27 635	28 430	28 571	31 030	30 785	29 505	31 543
34.	Fedezeti hozzájárulás	Ft/anyajuh	-348	2 379	5 271	6 863	2 903	2 791	2 512	6 346	5 316	10 746	8 434	12 888	13 991	14 807	15 500	10 178
35.	Ágazati eredmény	Ft/anyajuh	-5 411	-2 201	-494	1 450	-2 721	-3 611	-4 207	-616	-714	2 811	748	5 346	5 904	5 465	5 260	736
35.	Átlagos ágazati méret ⁽¹⁾	anyajuh/üzem	371,52	393,26	349,13	421,79	439,19	359,85	342,85	334,97	454,98	400,89	389,70	427,24	425,34	126,11	178,99	364,93
36.	Átlagos főtermék-kibocsátás	bárány db/üzem	355,51	385,09	377,19	446,39	433,49	348,19	348,18	349,65	418,19	440,18	396,08	462,87	443,60	129,83	183,47	422,63

(Forrás: NAIK Agrárgazdasági Kutató Intézet)

A **gyapjú értékesítési átlagára** 144,29 Ft/kg értékről indult, és erőteljes évenkénti hullámzást követően 2018-ban érte el csúcspontját, 329,24 Ft/kg-ot.

A **közvetlen állami támogatás** 1385 Ft/anyajuh értékről indult (2003), 2008-ban érdemi emelkedésnek indult (2.355 Ft/anyajuh), 2013-tól intenzív évenkénti emelkedésre került sor, és a csúcspontját 2017-ben érte el (7740 Ft/anyajuh), azután 2018-ban csökkent (7260 Ft/anyajuh).

Az **ágazat éves árbevétele** 13 545 Ft/anyajuh összeget tett ki, majd erős évenkénti hullámmal 2012-ig emelkedett (23 072 Ft/anyajuh), majd a következő években 23 ezer és pár száz forint körül hullámzott, majd 2018-ban érte el a csúcspontját (28 729 Ft/anyajuh).

A **tenyészállatok értékcsökkenése** 1618 Ft/anyajuh éves költséget jelentett 2003-ban, amely néhány száz forintos éves hullámzást követően 2017-ben érte el csúcspontját (2531 Ft/anyajuh), és mintegy 400 Ft-tal vissza esett 2018-ban (2145 Ft/anyajuh).

A **takarmányköltség összesen** 13 815 Ft/anyajuh értékről indult 2003-ban, majd évenként jelentős hullámzást követve emelkedett 2015-ig (16 381 Ft/anyajuh), amit több ezer Ft-os visszaesés követett 2017-ig, és 2018-ban érte el csúcspontját (16 446 Ft/anyajuh).

Az **állategészségügyi költségek** átlaga 560 Ft/anyajuh szintről indult 2003-ban, és évenként erős hullámmal emelkedett a 2018-as csúcspontig (1682 Ft/anyajuh).

Az **egy anyajuhra jutó éves munkabér** 2115 Ft/anyajuhról indult 2003-ban, majd a következő évek visszaesését követően évekig 2400 Ft körül hullámzott. 2012-től intenzíven emelkedve 2017-ben érte le csúcspontját (4570 Ft/anyajuh), majd kis mértékben visszaesett 2018-ra (4521 Ft/anyajuh).

A **munkabér közterhe** logikusan követte a munkabér költséget, és 627 Ft/anyajuh érték-

ről indult, majd évente fokozatosan emelkedve 2017-ben érte el csúcspontját (1177 Ft/anyajuh), majd 2018-ig (874 Ft/anyajuh) jelentősen visszaesett.

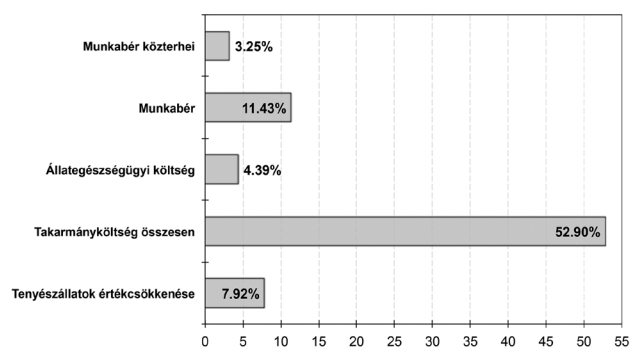
Az **összes termelési költség** egy anyajuhra vetített összege 21 842 Ft/anyajuh értékről indult 2003-ban, majd évenkénti erős hullámzást követően 24 ezer párszáz Ft szinten mozgott 2008- és 2010 között, majd 2015-ig intenzív növekedéssel 31 030 Ft/anyajuh szintre emelkedett, a következő két évben mintegy másfél ezer Ft-os csökkenést követően 31 543 Ft/anyajuh szintre „ugrott” 2018-ban.

Az **ágazati eredmény** meglehetősen érdekes trendet követett a vizsgált időszakban. 2003-ban -5436 Ft/anyajuh értékről indult, majd jelentősen emelkedett, de 2011-ig negatív tartományban maradt (-714 Ft/anyajuh). Több mint 3 ezer forintos „ugrásra” került sor 2012-ben (+2811 Ft/anyajuh a kérődző-szerkezetátalakítási támogatás bevezetésével), majd kevesebb mint harmadára zuhant 2013-ban (748 Ft/anyajuh). Ezt követően intenzíven, 5904 Ft/anyajuh szintre emelkedett 2015-re (a direkt anyajuh-támogatás bevezetésével), majd 5260 Ft-ra csúszott vissza 2017-re, és a töredékére zuhant 2018-ban (736 Ft/anyajuh).

A termelési költségek változásai

A költségek változását a vizsgált időszakban dinamikus növekedés jellemezte, kisebb eltérések mellett. A juhászat esetében a meghatározó költségtényezők nagyságrendjét a 1. ábrán szemléltetjük. E tényezők a 16 év átlagában a **teljes termelési költség 80 százalékát** tették ki. A 16 éves időszak átlagában az összes költség 52,90 százalékát tették ki a takarmányozási költségek. Utána a munkabér következett 11,43, majd a tenyészállatok értékcsökkenése 7,92, az állategészségügyi költségek 4,39 százalékkal és a munkabér közterhei 3,25 százalékkal.

1. ábra: Meghatározó költségelemek a juhászatban (2003–2018 évek átlagában %)

Forrás: Nábrádi – Kukovics – Jávors – Kukovics saját számítások

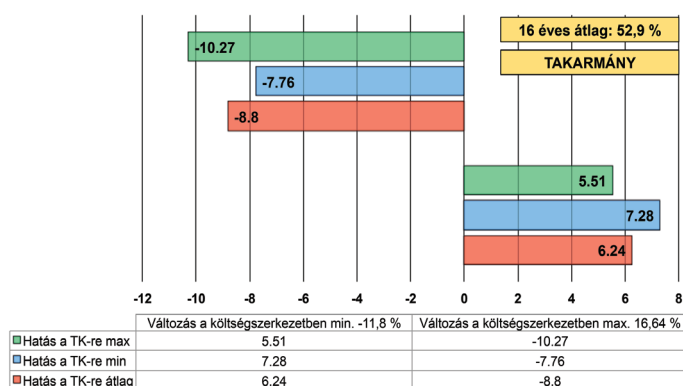
Takarmányköltségek

Tizenhat év átlagában a juhászat költségének legmeghatározóbb tényezője a takarmány volt, azaz a takarmányozás költsége. Az évek során ezek **közel az 53 százalékát** jelentették a teljes termelési költségnek. Emiatt indokolt megvizsgálni, hogy milyen intervallumhatással bírt a takarmányozási költségének változása a termelés teljes költségére. Nem lehetünk optimisták, mert a takarmányok ára évről évre hektikusan változik. Ennek következtében tudatosulhat, hogy a takarmányellátás változásainak meglehetősen ki vannak szolgáltatva a juhászok, azaz abrak- és tömegtakarmány vásárlására is rákényszerülnek. Az abraktakarmányok több mint **50 százalékát**, míg tömegtakarmányok 36–40 százalékát meg kellett vásárolniuk az állatok ellátásához. A vizsgálat éveinek adatbázisában szereplő számadatokat standardizálva meghatároztuk a takarmányozási költségek relatív értékeit, azaz százalékos arányát az összes termelési költségben. Tizenhat év átlagában ez 52,9 százalék volt. Kimutattuk a minimum- és a maximumértékeket is. Ezek 46,65, illetve 61,70 százalék voltak. A minimum- és maximumértékek iránymutatást adhatnak abból a szempontból, hogy mekkora intervallumban mozoghatnak a takarmányozási költségek az összes költség viszonylatában.

A minimális és a maximális takarmányozási költséghatás megállapításához képleteket alkottunk. Az átlag (52,9 %) alatt 11,8, illetve az átlag felett 16,64 százalékpontos minimum- és maximumértékek azt is mutatják, hogy a takarmányárak ingadozása a takarmányozás költséghányadát közel 30 százalékkal (28,44%) térítették el a vizsgált időszakban. Az értékek rögzítését követően meghatároztuk, hogy ezek a változások az összes termelési költséget milyen, illetve mekkora mértékben változtatták meg. Ezt mutatjuk be a 2. ábrán.

A **takarmányozási minimum-költséghányad** 11,8 százalékkal tér el az átlagtól (52,9%). A 16

2. ábra: A takarmányköltség változásának hatása termelési költségekre (TK)

Forrás: Nábrádi – Kukovics – Jávors – Kukovics saját számítások

év számadatait alapul véve ez azt jelenti, hogy a teljes termelési költséget összességében átlagosan 6,24 százalékkal, (intervallumban 5,51–7,28% szélsőértékek mellett) csökkenthette.

A maximumérték 16,64 százalékkal tér el az átlagtól (52,9%), ami szintén a 16 év adatait figyelembe véve átlagosan 8,8 százalékkal (intervallumban 7,76–10,27% szélsőértékek mellett) növelte a termelési költséget.

A takarmányok árának évenkénti változásában megszokott az 5–15 százalékos differencia. A feldolgozott adatok azt mutatják, hogy az átlagos takarmányozási költségnyadban (52,9%) mintegy 30 százalékos eltérés mutatkozott a 16 év alatt (-11,8+16,64).

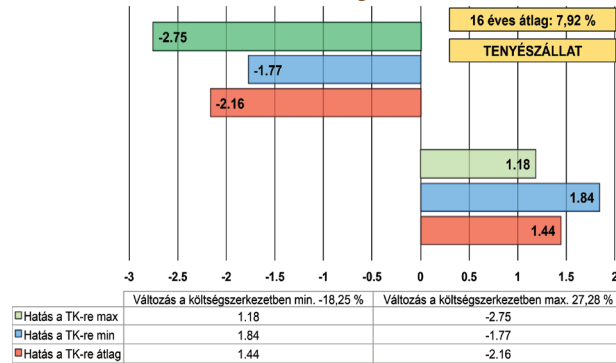
Ennek következtében a gazdálkodóknak számítaniuk kell rá, hogy a változás mértékétől függően **+/-5-10 százalékponttal** változhat a teljes termelési költségük. Az alsó pozitív érték még elviselhető, ha van akkora jövedelemtartálékuk, ami ezt a költségnövekedést kompenzálja. De a változás elviselhetetlenné válik, ha nincs tartálékuk, vagy ha ez a növekedés egyszerűen csak tovább növeli az ágazat veszteségét. A bérelt területet használó juhászok esetében a hosszú távú szerződés jelenthet megnyugtatóbb feltételeket. Viszont az abraktakarmány vásárlására szorulóknak teljesen ki lesznek szolgáltatva a takarmánypiac hektikuságának, ha a vásárolt takarmányok ára emelkedik. Átlagos esetben is több mint 8 százalékos költségnövekedést kényserülnek elviselni.

Tenyészállatok értékcsökkenése

Nem tűnik gyakorlatiasnak az a kijelentés, hogy érdemes javító minőségű tenyészállatot tartani akkor, ha tudjuk, hogy a honi állomány 80%-ot meghaladó mértékben a magyar merinó már évtizedek óta. Az ágazati kutatók, szakemberek folyamatosan felhívják a figyelmet, hogy a 0,85-ös szaporaság nem lehet megoldás a jövedelemtermelés szempontjából. A szaporasági mutató javítása a merinó állományban árutermelő keresztezésekkel, tudatos tenyésztői programokkal, vagy állomány-cserével lehetséges. Sokat hangoztatott az a tény, hogy 1 alatti szaporasági mutatóval rendelkező állományok csak a veszteséget generálják (lásd később), de ennek ellenére sincs elmozdulás a juhász társadalomban. No de mennyibe is kerülne egy új, genetikailag biztosan sikeres megoldást jelentő tenyészkos, vagy esetleg olyan anyaállomány, amely a szaporasági mutatókon javíthatna? Az ezzel kapcsolatos vizsgálatok eredményeit a 3. ábrán mutatjuk be. A számításmenet megegyezik a takarmányozási költségek változásának vizsgálatánál bemutatott eljárással, így erre nem térünk ki részletesen.

Tizenhat év átlagában a tenyészállat érték-különbség átlagosan 8%-át (7,92%) képviselte a teljes termelési költségnek, mégsem lehet kijelenteni, hogy e téren minden világszínvona-

3. ábra: A tenyészállat értékcsökkenés változásának hatása a termelési költségre (TK)

Forrás: Nábrádi – Kukovics – Jávör – Kukovics saját számítások

lú. Csak az egy anyára számított szaporulati mutatót tekintve meghatározónak, egyszerűen nincs elmozdulás már vagy 30 éve. Az érték-különbség pedig döntően a tenyészkosokra vonatkozik. Ha nincs elmozdulás, akkor ez azt is jelenti, hogy viszonylag drága pénzen, de megmaradt a gyenge tenyészérték, nincs semmilyen fejlődés. De nézzük a százalékokat! Az átlaghoz képest a legkevesebb volt a tenyészállat érték-különbség százalékos aránya 18,25%-al, melynek hatására a teljes termelési költség csupán 1,44%-al csökkent! A legtöbb 27,28%-al volt magasabb, amely viszont 2,16%-os költségemelkedést idézett elő.

Nem nehéz kiszámítani, hogy egy kétszer értékesebb (drágább) tenyészállat(ok) beszerzését követően a teljes termelési költséget ez a beszerzés ~8%-al emeli meg a tenyészállat értékcsökkenésével kapcsolatos költségek emelkedése miatt. Kérdés az, hogy ennek milyen hatása lesz, illetve lehet a bevételre? Valószínűsíthető a nagyobb szaporulat utáni többlet bányaszám, a nagyobb tömeggyarapodási potenciál miatt többlet felhízalt testtömeg, talán még a hizlali idő is csökkenhet. Nem lehet másképp ezt magyarázni: aki csak a gözmozdonyt ismeri, ne várja, hogy 350 km/óra sebességgel fog száguldozni.

Ahhoz egy más típusú mozdony, no meg új sín-pálya is kell. A mozdony lesz a genetika (fajta, hibrid, keresztezés) a pálya pedig a takarmányozás és a technológia megújítása. Aki ragaszkodik a régi-jó bevált „ismereteihez” számíton arra, hogy vagyonát veszíti, vagy éppen feléli „jó-szándékú tudatlansága” miatt. Az ágazat szakvezetői, kutatói számos alkalommal elmondták: a használt fajtánk jó volt, addig,

amíg a gyapjút is megfizették, de ez már harminc éve nem így van. A merinó pedig hármas hasznosítású hús, gyapjú, tej fajta. Mindez összességében jó, de a gyapjút leváltotta a könnyűipar más olcsóbb jobban eladható termékkel, fejéssel kevesen foglalkoznak, maradt csupán az értékesíthető élő testtömeg. Mint azt később látni fogjuk az országos 0,85 bány/anya (vagy a meghatározó árutermelő juhászok esetében az 1,03) átlagszaporulat mellett nem, vagy csak alig fedezi az előállítási költségeket.

Indokolt tehát arra gondolni, hogy jobb tenyészállat állománnyal valószínűsíthető a nagyobb kibocsátás, növelhető a fajlagos hozam, a termelés és a gazdálkodás hatékonysága. Az erre fordított költségek nagysága-összege pedig vélhetően elmarad a várható többlet eredménnyel szemben.

A munkabér költségei

A mai napig sem mondható el, hogy a juhászat egy vonzó perspektivikus pálya, főleg a fiatal generáció előtt nem. „Lekötöttség, magányosság, egyhangúság, körmözés és nyírás, télen sincs szabadság” nem egy üdvöztető hívó szó a „juhászbojtárnak”. De ki is akar ma juhász lenni? Őszintén, kevesen. Még a tradicionális juhász családok is problémával néznek szembe! Ki fogja átvenni a stafétabotot? A juhászattal foglalkozók számának csökkenését, majd szinten maradását tapasztalhattuk az elmúlt tíz évben. Számos strukturális tényező is felsorolható a háttér okok között: alacsony az ágazat jövedelmezősége, előregedő és nehezen megújuló a juhtartó réteg, nagy verseny folyik a földért, a munkaerőért és az egyéb erőforrásokért a többi mezőgazdasági ágazattal, a szabályozási és ellenőrzési rendszer szigorodása, valamint az anyajuh támogatások változásai.

A munkabérek és járulékaik a vizsgált 16 évben átlagosan 14,68%-át tették ki a teljes termelési költségnek (11,43+3,25%). Kérdés lehet az, hogy magasabb munkabér megfizetése – ezzel együtt kvalifikáltabb és fiatalabb dolgozók alkalmazása segíthet-e az ágazat jelenlegi problémáin? – Nem jelenthető ki egyértelműen, hogy a magasabb fizetés gyógymódja lehet a fejlődés elindulásának, de az biztos, hogy a növekedő munkabér az egyik legjobb ösztönző eszköz.

Az átlaghoz képest (11,43%) a legkevesebb volt a munkabér költségek százalékos aránya 34,35 %-al, melynek hatására a teljes termelési költség 3,93 %-al csökkent! A legtöbb 35,53%-al volt magasabb, amely viszont 4,06%-os költségemelkedést idézett elő. Ezt szemléltetjük az 4. ábrán.

A meghatározó ártermelő gazdaságokban a 2018-as adatok szerint a munkabér 4521 Ft/anya, az akkori átlagos ágazati méret – éves átlagos állatlétszámra vetítve – ~365 anyajuh/üzem volt. Ezekkel az adatokkal számolva az éves nettó munkabér 1 649 848 Ft/év, ami egy hónapra vetítve átlagosan 134 484 Ft-ot jelentett. 2018-ban a nettó (járulékokkal csökkentett) minimálbér 92 ezer Ft, a garantált nettó bérminimum pedig 120 ezer Ft volt. Ezeket az adatokat össze-

Az állategészségügyi költségek

Az állategészségügyi költségek 16 év átlagában a teljes termelési költség 4,39%-át tették ki. Minden juhászati vezető tudatában kell, hogy legyen az állategészségügy fontosságának. Csak az egészséges állat termel jól, a beteg viselkedési paramétereket, veszteséget okoz. Vakcinázással megelőzhető például a bárányok vírusos tüdő- és bélgyulladás, a varas szájfájás, a lépfene, kombinált oltóanyagokkal kezelhető a rosszindulatú vizenyő, a gázodmás betegségek, az enterotoxiaemiák, illetve gyógykezelhetőek a listeriózis, a pasteurellózis a streptococcózis, stb. A jó kondíció nem kizárólag az állategészségügy kérdése, de az is igaz, hogy prevencióval több előre látható betegséget tudunk kizárni.

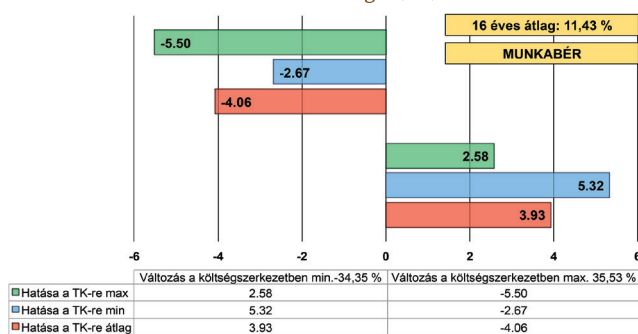
viszonylag alacsony költségnövekedés mellett nagyobb hozadékot jelenthet a termelőnek.

A termelési érték

A juhászat árbevételelemeinek százalékos megoszlása meglehetősen meggyőző módon az egy főtermékűséget hangsúlyozza, azzal együtt, hogy az anyajuh-támogatásnak ugyancsak nagy a hatása a teljes bevétel vizsgálva: bárányértékesítés: 68,81%, támogatás: 15,07%, növendékértékesítés: 13,20%, gyapjúértékesítés: 2,84%.

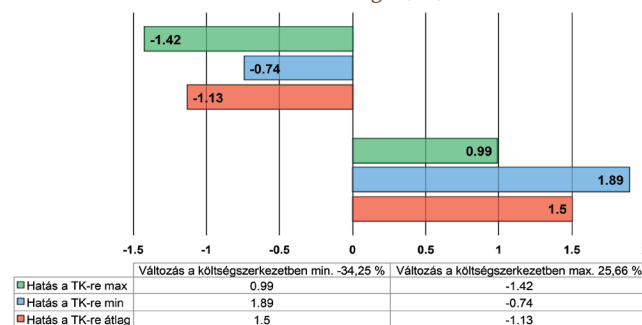
Megjegyezzük, hogy a termelési érték kalkulációjában nem vettük figyelembe a teljes juhászati adatokat. A számítások során csak a bárány-, növendék-, és gyapjúértékesítéssel, továbbá a támogatások változásával kalkuláltunk.

4. ábra: A munkabér költség változásának hatása a termelési költségre (TK)

Forrás: Nábrádi – Kukovics – Jávör – Kukovics saját számítások

5. ábra: Az állategészségügyi költségek változásának hatása a termelési költségre (TK)

Forrás: Nábrádi – Kukovics – Jávör – Kukovics saját számítások

vetve megállapítható, hogy egy átlagos juhászat egy fő munkabérért volt képes fedezni a nettó garantált bérminimumot 12%-al meghaladóan.

Nos ez nem tűnik anyagilag ösztönző fizetésnek. De visszatérve a kalkulációs modellhez, egy újabb képzett munkaerő garantált bérminimum (szakmunkás) alkalmazva, vagy a meglévő munkaerő kétszeres (200%-os növelés) nagyságú munkabér fizetése mellett a teljes termelési költséget 16 év viszonylatában 7-15 %-al növelné! Az eredmény elgondolkodtató, de ezen túl már csak megfontolás kérdése az, hogy megéri-e ez a többletkiadás? A legutolsó néhány év tendenciájában némi változást mutat a munkaügy területén. A juhtartó gazdaságoknál is elindult a generációváltás, és ez a termelésben is változásokat generált. Pozitívum az, hogy látható az igény az információ, a képzések iránt és termelési színvonal, az eredmények javítása terén is. Egyes juhászati próbálkozások új fajták és keresztezések révén javítani a hozamokat és az értékesítés terén is új utakat szeretnének követni. Nos, hogy ez általánosság is váljon, az anyagi ösztönzés úgy véljük elengedhetetlen.

A preventív állategészségügyre fordított kiadások gyakran tűnhetnek feleslegesnek, főleg akkor, ha nincs fertőzés, megbetegedés. De arra is gondolkodni kell, hogy küllemi jelek nélkül is lehet egy állat rossz kondícióban. Ez pedig hatással lehet a vemhesülésre, szaporaságra, tömeggyarapodásra, összességében pedig a termelés gazdaságosságára. Az 5. ábrán az állategészségügyi költségek változásának hatását vizsgálhatjuk a teljes termelési költségére.

Az átlaghoz képest (4,39%) a legkevesebb volt az állategészségügyi költségek százalékos aránya 34,25%-al, melynek hatására a teljes termelési költség 1,13%-al csökkent. A legtöbb 25,66%-al volt magasabb, amely viszont 1,5%-os költségemelkedést idézett elő.

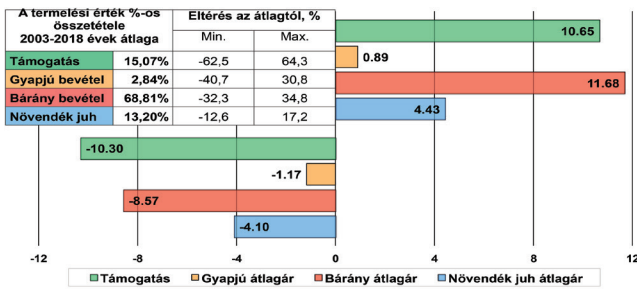
Ha 50%-ponttal nagyobb kiadást eszközölnénk az állategészségügyi költségekre, a teljes termelési költség növekedése még a maximális esetben sem érné el a 3%-os összköltség növekedést. Úgy véljük, ezek az eredmények is továbbgondolásra ösztönözhetik a döntéshozót. Valószínűsíthető, hogy a preventív jellegű kiadásokra így például vakcinázásokra vagy kombinált oltóanyagokra vonatkozó többletráfordítás

A fenti értékekből látható, hogy a 2003–2018 évek átlagában a bárányértékesítésből származó bevétel közel ~70 százalékban határozta meg a termelési értéket. Átlagosan 13 százalék volt a növendék juhok utáni bevétel, vagyis a termelési érték 82 százaléka az állatértékesítésből származott. A gyapjúértékesítés ~3 százalékban, a támogatás pedig ~15 százalékban járult hozzá a termelési értékhez 16 év átlagában.

Az AKI adatközlése alapján (1. táblázatból számítva) az egy anyára jutó termelési érték a 2003–2018 évek átlagában 25 991 Ft/anya volt (min. 15 530 Ft/anya, max. 36 255 Ft/anya szélsőértékek mellett). A termelési érték a vizsgált időszakban dinamikusan növekedett. A 6. ábrán látható ugyanakkor, hogy a növekedés 2015-ben megállt, majd 2018-ban a 2014-es szintre csökkent.

Az értékesítési átlagárak a vizsgált időszakban növekedtek, de az adatfeldolgozásban alkalmazott negyed-, ötöd- és hatodfokú polinomiális trend értékei azt mutatják, hogy rendkívül heterogén a változás mértéke. Hullámhegyek és hullámvölgyek jelzik a változások hektikusságát. A bárányár 16 év átlagában 717 Ft/kg volt 582-836 Ft/kg szélsőér-

6. ábra: Az egyes árbevétel elemek változásának hatása a termelési értékre 2003–2018 évek min-max. százalékos értékei alapján

Forrás: Nábrádi – Kukovics – Jávor – Kukovics saját számítások

tékek mellett. A novendék juh átlagára 572 Ft/kg, míg a gyapjúé 195 Ft/kg volt a vizsgált időszakban. Egyedül a közvetlen támogatás változására volt jellemző a folyamatos növekedés.

Érzékenységvizsgálatok

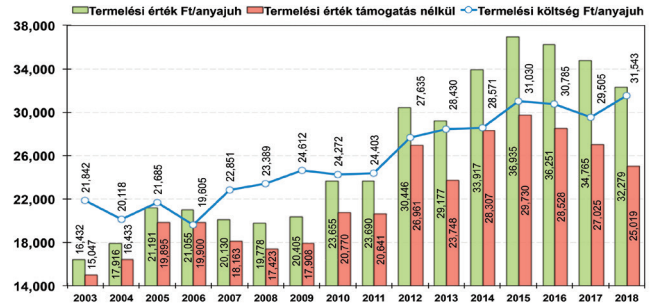
A költségelemzésnél bemutatott eljárás szerint elemeztük az árbevétel kialakító főbb tényezők termelési értékre gyakorolt hatását. A standardizálást követően meghatároztuk az egyes bevételelemek átlagértékeit és szélsőértékeit az évek során. A 6. ábrán összevonva mutatjuk be az adatok átlag-, minimum- és maximumértékeit a vizsgált időszakban. Ugyanitt közöljük a termelési értékre gyakorolt százalékos hatásokat (minimum és maximum).

Az ágazat bevételeinek legnagyobb hányada a báránypótlékesítésből származik. A vizsgált időszakot elemezve azt tapasztaltuk, hogy a 68,81 százalékos átlagbevételről min. 32,3 illetve max. 34,8 százalékkal tértek el az egyes évek értékei. A báránypótlék minimum, illetve maximum százalékos intervallumát figyelembe véve határoztuk meg a teljes termelési értékre gyakorolt hatást. Tizenhat év adatait figyelembe véve a báránypótlékesítésből származó bevétel változása a teljes termelési értéket minimum 8,57 százalékkal csökkentette, míg legfeljebb 11,68 százalékkal növelte. Ugyanezen logika alapján számolva határoztuk meg a közvetlen támogatásból, a novendékjuh- és gyapjúértékesítésből származó bevétel hatását. A 6. ábrán szemléletesen mutatjuk be, hogy a termelési értékre a báránypótlékesítésből származó bevétel, majd a közvetlen támogatás gyakorolta a legnagyobb hatást. A novendékjuh-értékesítés nagyjából 4 százalékkal, míg a gyapjú árbevételének változásai 1 százalék körüli mértékben hatottak a termelési költségre, pozitív és negatív irányban egyaránt.

Az ágazat eredményeinek értékelése

A termelési költségek és az árbevétel meghatározó tényezőinek elemzését követően az elmúlt 16 év eredményeit, annak változását mutatjuk be. Az eredmény a termelési érték és a termelési költség

7. ábra: Az egy anyajuhra vetített termelési érték és a termelési költség kapcsolata a támogatással

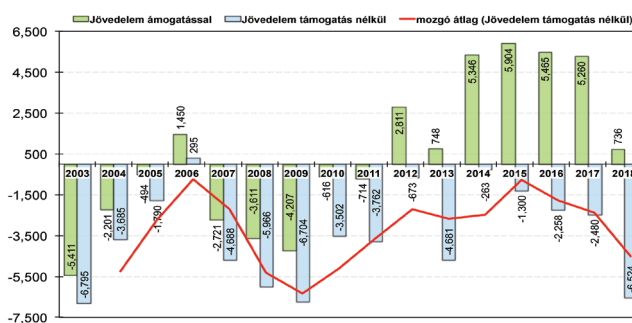

Forrás: Nábrádi – Kukovics – Jávor – Kukovics saját számítások

különbségével határozható meg. Ennek szemléltetésére mutatjuk be a 7. ábrán a 16 év eredményeit.

A termelési érték, valamint a termelési költség változásait már korábban bemutattuk, de ezek összevetése csak a 7. ábrán látható. A vizsgált időszakban nem alakult rózsásan a helyzet. A termelési költségek rendre meghaladták a termelési értéket, csupán 2012-től látható, hogy a közvetlen támogatás összegével növelt bevételek meghaladják a teljes termelési költséget. Még szemléletesebb a 8. ábra, ahol a két érték különbségét mutatjuk be a vizsgált időszakban.

8. ábra: Az egy anyajuhra vetített jövedelem, és annak mozgó átlaga

Forrás: Nábrádi – Kukovics – Jávor – Kukovics saját számítások

A szomorú, hogy 16 év alatt egyedül 2006-ban volt pozitív az eredmény támogatás nélkül, és akkor is csupán 295 Ft/anya értékben. Márpedig a jövedelem határozza meg, hogy egy tevékenység – legyen szó akár juhászról, akár cukrászmesterről – fejlesztésre, az újratermelés bővítésére ösztönzi-e a termelőt. A támogatás, mint azt a 8. ábra is szemlélteti, 2003–2011 között még a termelési költségek kompenzálására sem volt elegendő. Csúpn 2012-be indult el a folyamat, amelynek eredményeként a juhászok érdemi pozitív eredményt tudtak végre felmutatni. A 12. ábrán bemutatott 2 év mozgóátlag-értékei pedig a következő EU-támogatási politika bizonytalanságára hívják fel a figyelmet.

Az pedig igazán elszomorító, hogy a támogatás összege annyira feloldódott a termelési költségekben, hogy csak 2014–2017-ben volt

számottevő jövedelemnövelő hatása, és támogatás nélkül még ezek az évek is veszteségesek lettek volna.

A támogatások szétválasztása előtt sok juhtartónál megrekedt az innováció és a piaci változásokra való gyors reagálás. A támogatások szétválasztása óta pozitív változás, hogy sok helyen megtörtént a fajta- és a technológiaváltás, másutt pedig – a tapasztalatok szerint – nőtt a juhtartók érdeklősége és hajlandósága az állat-egészségügyi problémák és a fertőző betegségek kezelésére, megelőzésére, az állománykezelésre, a

legelő- és takarmánygazdálkodás fejlesztésére, a réspiacok feltárására.

A termeléshez kötött támogatási rendszerben működő EU-tagállamok hagyományos termelési rendszerben gondolkodó juhtartói jövedelmük jelentős részét továbbra is támogatásokból nyerik és azok

tól remélik, emiatt nem nyitottak a fejlesztésre, és a termeléshez kötött támogatások nélkül nem lennének versenyképesek. A magyarországi tények még az EU-tendenciáknál is rosszabbak. Veszteségből nem lehet fejleszteni, márpedig az AKI adatai alapján a magyar juhászok veszteségesen üzemelnek.

Fedezeti számítások

Az a kérdés, hogy van-e, lehet-e megoldás a veszteségek csökkentésére, jövedelem elérésére, vagy legalább a növelésére? Az előző pontokban leírtakon túl talán indokolt volna számszerűsíteni, hogy milyen minimális haladást kellene elérni ahhoz, hogy az ágazat **NE LEGYEN VESZTESÉGES!**

Mint láttuk, a szaporulati mutató (az egy anyára jutó bárányszaporulat) növelése **az egyetlen olyan kulcstényező**, amely a juhász

szatok vezetőjétől függ. (Az árak esetében a juhászat árelfogadó, maradt tehát az egyedszám növelésének lehetősége, ami alapvetően a szaporulati mutatótól függ.) Mégis, hány százalékpontos növekedésre van szükséges ahhoz, hogy legalább veszteség ne képződjön?

Jelenleg 0,85 bárány/anya körül mozog a szaporulati mutató, évek óta. (A meghatározó árutermelő gazdaságokban 1,03 volt a vizsgált 16 év átlaga.) A százalékpontos növekedési igény azt jelzi, hogy ennek a mutatónak hány százalékponttal (nem az egy anyára jutó bárány-szám százalékával!) kell növekednie ahhoz, hogy az ágazatban ne képződjön veszteség.

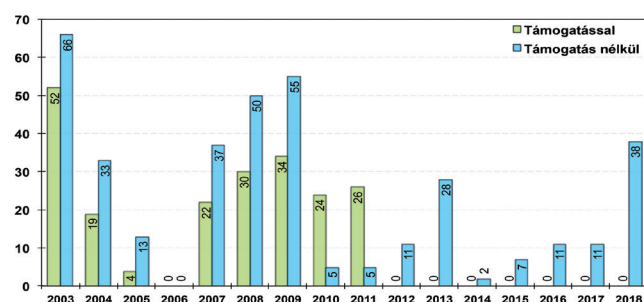
Bevételei 70 százalékát a bárányértékesítésből realizálja az ágazat. Az értékesítés három saroktényezője határozza meg az egy anyára jutó bárányok

Az adatok gyakorlatilag azt mutatják, hogy a veszteség elkerülése érdekében a szaporulati mutatót átlagosan legalább 23 százalékkal kellene növelni (2–66% szélsőértékek mellett), ami 1,03 bárány/anya helyett minimum 1,27-es szaporulati mutatónak felel meg. **És ez még mindig csak a veszteséghatár!** Ahogy korábban írtuk, ennél nagyobb arányt kell elérni, ha az árak nem emelkednek, ha a támogatás nem változik, vagy éppen csökken – egyben feltételezve, hogy a termelési költségek nem változnak. De tudjuk, hogy a költségtényezők esetében is indokolt mérlegelni a növekedési igényt, vagyis a számadatok ismeretében valószínűsíthetjük, hogy 1,5-ös szaporulati mutató az az érték, amit átlagosan el kellene érnie a juhászatoknak ahhoz, hogy a bővített újratermelést megkezdhessék, majd meg is tudják valósítani.

- az ágazat gazdaságossága a jelenlegi termelési és hozamszinten oly mértékben támogatás-függő, hogy a támogatások hiányát nem tudná kigazdálkodni;
- nem elemeztük a direkt anyajuh-támogatás mellett kapható összes többi támogatási jogcím hatását, kizárólag az egyes gazdaságok egy anyajuhra vetített támogatási összege volt tárgya a vizsgálatnak;
- a jelen feldolgozásban nem értékeltük az egyes juhtartó gazdaságok által kapott területalapú támogatások, valamint a kiegészítő anyajuh támogatások hatását, mert ezek még jobban elfednék a jelenlegi termelés rossz hatékonyságának következményeit.

Tisztában vagyunk vele, hogy a direkt anyajuh támogatás összege 8 ezer Ft felett volt az

9. ábra: Az egy anyajuhra vetített hasznosult szaporulat növelési szükséglet (%) támogatással és támogatás nélkül az egyes években

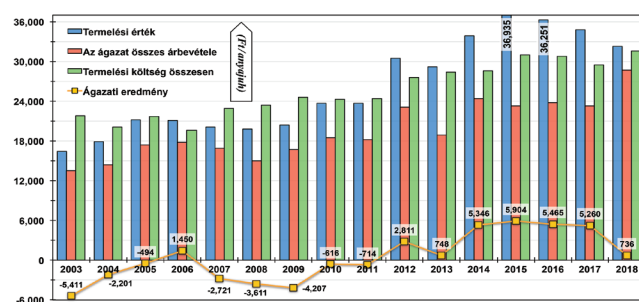
Forrás: Nábrádi – Kukovics – Jávör – Kukovics saját számítások

utáni bevételt: 1) az értékesített bárányok száma (egyed), 2) a bárányok átlagos testtömege (kg/egyed), 3) a bárányok értékesítési ára (Ft/kg).

Az árbevétel sajátossága, hogy a tényező-szorzatok eredménye alapján alakul ki. Ez azt is jelenti, hogy bármelyik tétel százalékos változása a teljes árbevételre ugyanolyan hatással lesz. Például az értékesítési ár 10 százalékpontos növelésének hatása megegyezik az átlagos testtömeg 10 százalékponttal való növelésével. Ezek alapján egyetlen modellszámítással a szaporulati mutatóban beálló változások hatását is elemezhetjük. (Az átlagos testtömeg módosulásával nem számolunk, mivel az árak kiszámításának a vágott-test-egyenérték (vte) az alapja (az EC 2233/2003 rendelet 5. cikkelye szerinti átszámítási faktorról korrigált testtömeg).

A rendelkezésre álló adatbázis adataira építve évről évre bemutatjuk ennek az igényét. A 9. ábrán közölt diagram mutatja, hogy támogatás nélkül és támogatással milyen mértékű százalékos elmozdulás szükséges a szaporulati mutatóban, hogy az eredmény (jövedelem) 0, azaz nulla legyen. Ha ennél nagyobb pozitív elmozdulást várunk, nyilvánvaló, hogy az ábrán bemutatott százalékos értékeknél sokkal nagyobb javulást kell elérni.

10. ábra: Az egy anyajuhra vetített ágazati eredmények változása 2003–2018 között (Ft/anyajuh)

Forrás: Nábrádi – Kukovics – Jávör – Kukovics saját számítások

A magyar juhászatok elsődlegesen – mivel amúgy is árelfogadók – nem tehetnek más bevételeik növelése érdekében, mint hogy javítják a szaporulati mutatóikat. Az erre vonatkozó javaslatokat már közel 30 éve közzétettük. Most sem tudunk többet tenni, mint hogy felhívjuk a figyelmet a tényekre és a várható változásokra.

Az ágazati végeredmény

A fentiekben bemutatott, alátámasztott és összefoglalt eredmények egyértelműsítik az utóbbi évek folyamatait. Ezeket a 10. ábrán tovább hangsúlyozzuk. Az ágazati eredmény görbéje meglehetősen sokatmondó az ágazat szereplői számára.

Meg kívánjuk erősíteni, hogy az AKI Tesztüzemi Rendszerének adatokat szolgáltató gazdaságok átlagadatait elemeztük a fentiekben. Az elemzés adatai meglehetősen elgondolkodtatóak:

- a bevételi oldal növelése nélkül a juhágazat aligha tud többet fordítani a gazdaságossága javítására, jóllehet ebben az ágazatban fizetett bérek ismerik el a legkevésbé a dolgozókat;
- már korábbi vizsgálataink eredményei is jelezték a fent levezetett következtetést, hogy az ágazat gazdaságossá tételéhez elengedhetetlen a hozamok növelése;

utóbbi években, (sőt a 2019-es kifizetés a 8960 Ft-ot is elérte), de ez a többlet támogatási érték nem változtatja meg érdemben a fenti megállapításokat.

Természetesen mindenkinek tisztában kell lennie azzal, hogy az EU-ban lévő versenytársaink is alapvetően a támogatásból tesznek szert nyereségük meghatározó részére. Azt is tudnunk kell, hogy nem azért kell támogatni a juhágazatot, hogy megrekedjen a mostani a színvonalon. Ezzel együtt az ágazat által a társadalom egészének nyújtott környezetfenntartó szolgáltatás messze nagyobb érték, mint amit a közvetlen anyajuh-támogatás elismer. Azonban ez sem jelenti azt, hogy a termelőkől függő tényezőkön nem lehetne, ne kellene javítani a juhágazat jövőjének megalapozása érdekében.

DR. NÁBRÁDI ANDRÁS,
Debreceni Egyetem

KUKOVICS FERENC,
Magyar Juh és Kecske Tejgazdasági Közhazsnú
Egyesület

JÁVÖR BENCE,
Hódmezővásárhelyi Zrt.

DR. KUKOVICS SÁNDOR,
Juh és Kecske Terméktanács és Szakmaközi Szervezet